

تاریخ درمان، پزشکی و بیمارستان‌ها در اسلام و ایران / ۴

پزشکی در ایران معاصر

دکتر علی اکبر رازی

سرشناسه: ولایتی، علی اکبر، ۱۳۲۴ -
عنوان و نام پدیدآور: پزشکی در ایران معاصر / علی اکبر ولایتی.
مشخصات نشر: تهران: موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ۵۸۴ ص.: مصور (رنگی).
فروست: تاریخ درمان، پزشکی و بیمارستان‌ها در اسلام و ایران؛ [ج. ۴].
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۹۲۳-۹۷۰۳
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: پزشکی -- ایران -- تاریخ
موضوع: Medicine -- Iran -- History
موضوع: پزشکی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳ ق.
موضوع: Medicine -- Iran -- History -- ۱۹th century
موضوع: بیمارستان‌ها -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳ ق.
موضوع: Hospitals -- Iran -- History -- ۱۹th century
موضوع: پزشکی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴
موضوع: Medicine -- Iran -- History -- ۲۰th century
شناسه افزوده: موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی
شناسه اسروده: تاریخ درمان، پزشکی و بیمارستان‌ها در اسلام و ایران؛ [ج. ۴].
ردی - کی کنگره: ۱۳۹۶ ج. ۲۴ و ۸۳۱/۸۶۳۱
ده بندی دیویی: ۶۱۰/۹۵۵
شماره کتابشناس ملی: ۴۶۸۳۱۰

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

تاریخ درمان، پزشکی و بیمارستان‌ها در اسلام و ایران ۴

پزشکی در ایران معاصر

گردآوری و تألیف: علی اکبر ولایتی
صفحه آرای و طراحی جلد: موسسه نشر آفتاب
لیتوگراف و چاپ: تیراژه
چاپ اول: ۱۳۹۶
شمارگان: ۵۰۰ جلد
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۹۲۳-۹۷۰۳
قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال
تهران، میدان آرژانتین، خیابان احمد قصیر، خیابان دهم، پلاک ۲۰
تلفن: ۰۲۱۸۸۷۵۳۲۴۵
فکس: ۰۲۱۸۸۵۰۷۴۲۱
کدپستی: ۱۵۱۴۷۳۴۳۱۱
ایمیل: info@ssor.ir

فهرست

۷.....	مقدمه ناشر.....
۱۱.....	درباره مجموعه.....
۱۷.....	مقدمه.....

بخش اول: پزشکی، درمان و بیمارستان‌ها در دوران قاجاریه

۲۱.....	فصل اول: تاریخ پزشکی، درمان و بیمارستان‌ها.....
۲۱.....	گفتار اول: دوران سلطنت آغامحمدخان قاجار.....
۳۶.....	گفتار دوم: دوران سلطنت فتحعلی‌شاه قاجار.....
۶۴.....	گفتار سوم: دوران سلطنت محمدشاه قاجار.....
۶۹.....	گفتار چهارم: دوران سلطنت ناصرالدین‌شاه قاجار.....
۱۲۹.....	گفتار پنجم: دوران سلطنت مظفرالدین‌شاه.....
۱۳۶.....	گفتار ششم: دوران سلطنت محمدعلی‌شاه و احمدشاه.....
۱۶۷.....	گفتار هفتم: پزشکان مستقل دوران قاجاریه.....

۱۷۲.....	فصل دوم: بیماری‌های واگیر و همه‌گیر در دوران قاجاریه.....
۲۴۹.....	فصل سوم: بیمارستان‌های ایران در عهد قاجاریه.....
۲۴۹.....	گفتار اول: بیمارستان‌های قدیم و سنی ایران در عهد قاجاریه.....
۲۶۵.....	گفتار دوم: بیمارستان‌های نوین ایران در عهد قاجاریه.....

فصل چهارم: پزشکان ایرانی در هند معاصر سلسله قاجاریه	۳۱۳
گفتار اول: خاندان‌های پزشکان ایرانی مقیم هند در دوران قاجاریه	۳۱۳
گفتار دوم: دیگر پزشکان ایرانی مقیم هند در دوران قاجاریه	۳۲۰

بخش دوم: پزشکی، درمان و بیمارستان‌ها در قرن حاضر

فصل اول: تاریخ پزشکی، درمان و بیمارستان‌ها	۳۵۳
گفتار اول: بهداشت، درمان و بیمارستان‌ها پیش از استقرار نظام جمهوری اسلامی	۳۵۳
گفتار دوم: تحول در بهداشت و درمان در نظام جمهوری اسلامی	۴۱۰

فصل دوم: چند بیمارستان قدیمی مهم	۵۲۵
گفتار اول: بیمارستان‌های تهران	۵۲۵
گفتار دوم: بیمارستان‌های شهرستان‌ها	۵۳۴

منابع	۵۳۹
تصاویر	۵۵۹
نمایه	۵۷۳

مقدمه

در سه مجلد گزشت از مجوعه حاضر، به تاریخ پزشکی، درمان و آموزش پزشکی در ایران و جهان اسلام از دوران پیش از تاریخ تا پایان سلسله زندیه در ایران پرداختیم. در مجلد پیش روی نگاشته خواهیم داشت مشروح و مفصل بر تاریخ درمان، پزشکی و بیمارستان ها در دوران معاصر. پیش از هر چیز، شایسته است که حدود و ثغور بازه زمانی مورد بررسی را روشن سازیم و معنایی که از اصطلاح «دوران معاصر» در ذهن متصوریم روشن سازیم. تاریخ پژوهان، بر اساس قرارداد و در اصطلاح، بازه زمانی میان آغاز سلطنت اغامحمد خان قاجار (۱۱۹۵ق) تا روزگار خود را «دوران معاصر ایران» می خوانند. از آن روی، این بازه زمانی، اغلب، در آثار تاریخ پژوهان، به صورت مجزا مورد بررسی و کاوش علمی قرار می گیرد که، از بسیاری جهات، دورانی بی مانند و منحصر به فرد بوده و به هیچ دوره تاریخی مشابهی در گذشته سرزمین ایران، قابل قیاس و همسنگ نیست. در این دوران، کشور ایران شاهد ظهور و سقوط دو سلسله پادشاهی مهم، با تحولات عمیق داخلی، منطقه ای و فرامنطقه ای، و تأثیرپذیری جدی هر دو سلسله پادشاهی از غرب، و سپس، برپایی نظام شکوهمند اسلامی به همت مردمان آگاه و غیور ایران، و برقراری حکومت مستقل و قدرتمند جمهوری اسلامی بوده است. ایران حساس ترین و مهم ترین وقایع تاریخی خود را در همین دوران تجربه کرده است. از سوی دیگر، این عصر مصادف است با جنگ های بزرگ جهانی اول و دوم و تجزیه قلمرو عثمانی و تشکیل دولت های متعددی در همسایگی ایران، و نیز

جنگ‌های بزرگ منطقه‌ای نظیر جنگ‌های ایران و روس، و جدا شدن بخش‌های وسیعی از قلمرو ایران و بعدها استقلال این کشورها، و هم‌چنین شورش‌های متعدد شاهزادگان قاجار و طوایف و ایلات در دوران قاجار و پهلوی اول، کشمکش‌های پی‌درپی سیاسی نتیجتاً باید به افت سطح بهداشت عمومی و ویرانی مراکز بهداشتی و درمانی می‌انجامید، اما کشفیات جهانی در حوزه پزشکی و درمان اساس و روش کار را چنان متحول کرد که برعکس، به کاهش مرگ‌ومیر، کنترل بیماری‌های همه‌گیر و واگیر، و ارتقای جدی سطح بهداشت فردی و عمومی انجامید. در این میان، نباید سهم و نقش مهم شخصیت‌های بزرگ ایرانی از جمله عباس میرزا نایب‌السلطنه، میرزا تقی‌خان امیرکبیر و بسیاری دیگر را، که با بینش و دانش عمیق خویش، سعی در اصلاح امور داشتند، دستکم گرفت. برقراری نظام مدرن و به همت علما و مردم، و به بهای خون‌های بسیار به دست آمد و نهایتاً به تشکیل مجلس شورا انجامید نیز زمینه را برای تصویب قوانینی برای اصلاح امور بهداشت درمان فراهم ساخت، اموری که پیش از آن، از سوی پادشاهان قاجار، چندان جدی گرفته نمی‌شدند. ایجاد مجلس حفظ‌الصحة که اساس و زمینه ایجاد وزارت بهداشت را فراهم ساخت از مهم‌ترین تحولات دوران معاصر در حوزه بهداشت و درمان در ایران بوده است که تاکنون، که این وزارتخانه به نام وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به فعالیت و خدمت‌رسانی به همه اقشار جامعه مشغول است منشاء خدمات بسیار بوده است. در کتاب پیش‌روی، خواهیم کوشید با تکیه بر اسناد تاریخی، و روایات متقن و مستند، شرحی کامل و جامع از تاریخ پزشکی، در ایران، وضعیت فعالیت بیمارستان‌ها در ایران ارائه دهیم. امید است که گامی مؤثر در راستای توسعه و تعمیق معرفت و دانش در حوزه تاریخ علم در ایران و جهان اسلام برداشته باشیم.